

JAARBOEK

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt”

TE

AMSTERDAM

XVII. 1930.

AMSTERDAM

JOHANNES MÜLLER

1930.

Een contramerck (klop) van Riga op een Rozenobel
 door de stad Gorinchem geslagen met titel en
 wapen van den Heer VAN ARKEL.

Voorzijde: **BD - * WTRD * D * G * RBG * TNG * M *
 DNI * TR * T * V * Bc - * DNS * I * B *** (Edwardi
 Dei gratia regis Angliae Moneta Domini Arkelensis
 ad valorem Edwardi Domini Iberniae). De **€** heeft
 den vorm van een **B**. De koning staande in een met een
 roos versierd schip. In zijn rechterhand houdt hij een
 zwaard en in zijn linker een wapenschild met vier
 kwartieren: 1 en 4 drie lelies; 2 en 3 Arkel (Nabootsing
 van het Engelsche wapenschild drie lelies (Frankrijk)
 en drie luipaarden (Engeland). Het wapen der heerlijk-
 heid Arkel (twee balken van tegenovergestelde tinnen
 voorzien) gelijkt bij oppervlakkige beschouwing veel op
 de luipaarden. *In het veld, ter rechterzijde van het
 hoofd, is het wapenschildje der stad Riga geklopt: twee
 gekruiste sleutels, waarboven een kruisje.*

Keerzijde: *** IHG * TVT' * TRANSIENS * PER
 * MEDIVM' * ILLORV' * IBTT *** Een zon waarop een
 roos, geplaatst op een met lelies versierd kruis en
 omgeven door vier gekroonde luipaarden.

Deze nabootsing van den Engelschen Rozenobel, door de stad Gorinchem op naam van den Heer van Arkel geslagen, is uitvoerig beschreven door M. SCHULMAN in „*De muntstempels der Munt te Gorinchem, aanwezig in het Museum Oud-Gorcum*”, Jaarboek 1917, pag. 63, No. b.

De rozenobel is oorspronkelijk een Engelsche munt, voor het eerst in 1465 door koning EDUARD IV (1461—1483) geslagen, gangbaar voor 10 shillings en op een gehalte van $23\frac{3}{8}$ karaat.

In de Nederlanden werd deze munt in den jare 1579 op den naam van koning PHILIPS II in de provinciën Gelderland, Utrecht en Overijsel geslagen.

Daar zij al spoedig werd nagebootst, inzonderheid door de stad Gorinchem, werd zij weldra ingetrokken. Men vindt in het Utrechts Placaatboek eene afkondiging, dat de Geldersche en Utrechtsche Nobels tot den 19en Januari 1580 tegen f 7,50 ingewisseld konden worden, terwijl de gangbare waarde dier stukken na dien tijd slechts f 7,— zou zijn. Ze werden echter niet alle ingewisseld, want in eene latere publicatie van den jare 1585 werden ze wederom op f 7,50 gangbaar gesteld.

De rozenobels, welke na 1579 in Gelderland, Zeeland en Friesland geslagen zijn, hebben niet den titel van PHILIPS, doch bijzondere zinspreuken. Zij zijn echter evenals de vroegere geslagen op een gewicht van 5 engels en een alloi (gehalte) van 23 karaat en 10 grein en tegen f 7,50 uitgegeven.

In Gelderland sloeg de muntmeester JACOB DIRKSZ. ALEWLN er 5274 stuks, waarvan 76 mark 18 k. $73\frac{3}{8}$ gr. vóór 17 October 1583 en na dien tijd voor 86 m. 21 k.

5 gr. Tusschen 15 Maart 1584 en 20 Augustus 1586 werden er nog eens 40672 stuks geslagen.

Ook LEICESTER gelastte bij zijne Ordonnantie van 4 Augustus 1586 het slaan van een Nederlandschen Rozenobel, dien hij gangbaar stelde tot een prijs van *f* 7,50.

Onze handel naar de Oostzee, Lijfland, Kurland en Estland was in de 16e eeuw zeer beduidend. Het is dus niet te verwonderen, dat de Rozenobels hun weg naar die streken vonden. Het bestuur der stad Riga had wellicht uit de plakaten vernomen, dat er nagebootste Rozenobels in omloop waren en liet daarom de echte exemplaren met het wapenschildje der stad stempelen. Een exemplaar van een echten Utrechtschen Rozenobel met den klopp van Riga, zag ik onlangs in eene nalatenschap, doch is het mij niet gelukt, hiervan eene afbeelding te verkrijgen. KENYON, in zijn boek „*The Gold Coins of England*”, pag. 58, No. 1 en pag. 59, No. 6, geeft twee Rozenobels van EDWARD IV uit de verzameling in het Britsch Museum, die met het wapenschildje van *Dantzig* ingestempeld zijn („countermarked with a double cross, surmounted by a crown, being the arms of Dantzic, which were doubtless stamped upon the coin in order to make it current in that town”).

Uit den hierboven beschreven en afgebeelden Rozenobel, door de stad Gorinchem geslagen en met het wapenschildje van Riga gestempeld, blijkt, dat het stadsbestuur van Riga deze buitengewoon goed geslaagde nabootsing niet herkend heeft.

Heeft LEICESTER Rozenobels te Gorinchem gemunt?

In het hierboven geplaatste artikel vermeldde ik reeds, dat bij ordonnantie van 4 Augustus 1586 graaf LEICESTER gelastte het slaan van een Nederlandschen Rozenobel, dien hij gangbaar stelde tot den prijs van f 7,50.

In een interessant artikel van den heer A. O. VAN KERKWIJK. „*Dubbele gouden Rozenobels door LEICESTER in 1586 geslagen*”, *Jaarboek* 1918, lezen wij, dat de schrijver ten sterkste betwijfelt, dat LEICESTER te *Amsterdam* dubbele en enkele Rozenobels geslagen heeft. Echter is in de briefwisseling van LEICESTER met W. BURGLEY, lord-treasurer of England, herhaaldelijk sprake over het doen vervaardigen van Engelsche rozenobels in de Nederlanden en om deze boven hunne waarde in omloop te brengen, waardoor jaarlijks 30 tot 40 duizend pond verdiend zou worden en het zenden van geld uit Engeland tot betaling der troepen achterwege zou kunnen blijven.

Wij kwamen onlangs in het bezit van een muntvondst, hoofdzakelijk uit Rozenobels bestaande, welke munten nabij Middelharnis gevonden waren. Er bevond zich daarbij een exemplaar dat tot in details geheel overeenkomt met den stempel van den Rozenobel die in het Museum Oud-Gorcum aanwezig is (afgebeeld *Jaarboek* 1917, pag. 65, fig. f).

De volgende vraag doet zich nu voor. Heeft LEICESTER toen zijn pogingen met HANS VLAMINCK (VLAMING) om te Amsterdam dubbele en enkele Rozenobels te munten,

door toedoen der stad Dordrecht niet gelukt waren, zijn plan toch doorgezet en te Gorinchem laten munten? Immers de stad zelf sloeg reeds Rozenobels met den titel van den Heer van Arkel, wiens rechten door haar waren verworven.

12 Mei 1586 schreef de Raad van State aan het Hof van Holland om den Procureur-Generaal naar *Gorinchem* te zenden, ten einde ter plaatse een onderzoek in te stellen, alle gouden en zilveren speciën in beslag te nemen en te verhinderen, dat aldaar *zonder toestemming van den Graaf van Leicester* gemunt zou worden (*Jaarboek 1917*, pag. 57). Bovendien was LEICESTER zelf 10 Juni 1586 in Gorcum, hetwelk blijkt uit een brief, uit die stad gezonden aan Sir FRANCIS WALSYNGHAM, Secretaris van Koningin ELISABETH. Voorts blijkt uit een brief 21 Juli 1586 door BURGHLEY aan LEICESTER geschreven, dat deze laatste in het bezit was van de stempels der rozenobels „I perceive your lordship hath the stampes of the said rose-nobles which your offerer had provided” (v. KERKWIJK, *Jaarboek 1918*, pag. 64). In hetzelfde schrijven wordt ook melding gemaakt van zilveren shillings, die aan BURGHLEY gezonden waren en te Amsterdam zouden geslagen zijn, doch die, zooals „your lordship” (LEICESTER) schreef, in een andere stad „*Gorcum*” geslagen konden zijn („*And, for that I sent your lordship word of summe shillings coined in that countrie, the partie that browgt them unto me said, he had them from Amsterdam, as being coined there, but as your lordship writeth, it might be at summe other towne, as Gorcum, or such like*”).

Uit alles blijkt duidelijk, dat er tusschen LEICESTER

en de stad Gorcum connecties bestaan hebben en ik meen dan ook, dat de rozenobels welke op de keerzijde $1\frac{1}{2}$ in plaats van $1\frac{1}{4}$ hebben en waarvan de stempels nog te Gorinchem berusten, op bestelling van LEICESTER te Gorinchem geslagen kunnen zijn.

Amsterdam, October 1930.

ANDRE SCHULMAN.
